

Falusi olvasók könyvtárképe

Előadásom témáját úgy pontosítom, hogy **62 falusi olvasó könyvtárképe**. Azoké, akik az MKE Közkönyvtári Egyletének 1999. évi pályázatára beküldték írásaikat. Természetesen olyanok pályáztak elsősorban, akik szeretik és használják könyvtárukat, kötődnek hozzá, ezért elfogultságuk is érthető. Az általuk rajzolt kép az adott könyvtárra adott pillanatban jellemző, de a községi könyvtárak összességére nézve nem tekinthető sem átlagosnak, sem tipikusnak. A Közkönyvtári Egylet azt tudakolta, mit jelent a falun élőknek ma a könyvtár; hogyan vélekednek az olvasásról, a könyvtárról, mi vonzza őket, mit várnak tőle?

Az utóbbi tíz évben Magyarországon olyan jelentős társadalmi, gazdasági változások mentek végbe, melyek rövid idő alatt gyökeresen megváltoztatták az emberek életkörülményeit, életmódját; a szükségleteiket, igényeiket és lehetőségeiket. Természetesen érvényes ez a kultúrához és benne a könyvtárhoz fűződő viszonyaikra és elvárásaikra is. Különösen meghatározó jelentősége van a megnövekedett információszükségletnek, a tanulás és szakképzés anomáliáinak, a munkában töltött idő növekedésének, másoknál a munkanélküliségnek, az anyagi nehézségeknek és különbségeknek, a zaklatottságnak és bizonytalanságnak. Mindez azonban nem egyformán és egyenlő súllyal érinti a városban és a falun élőket. Jó lenne tudni, hogy a változások meddig jutottak le, tetten érhetők-e a falusi emberek könyvtári igényeiben, elvárásaiban. Empirikus vizsgálatokra lenne szükség tudatos mintavétellel és irányított kérdésekkel. A szakma erejéből és figyelméből azonban jelenleg elsősorban a városi olvasók igényeinek feltérképezésére futja.

A hetvenes–nyolcvanas évek olvasáskutatói zömmel szociológiai megközelítésű vizsgálódásait „*ma erőteljes közgazdasági és marketing szemlélet veszi át*” – mint azt Bartos Éva is megfigyelte a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros májusi számában¹. Ez azonban a szociológiai tényezők figyelmen kívül hagyásával nem hozhatósítható következtetéseket, a községi könyvtári ellátás tekintetében még kevésbé, mint a városiakban. Még akkor sem, ha a társadalmi körülmények és a felhasználói elvárások változásai nyomán változik a könyvtári rendszer, a szolgáltatások köre és jellege és az olvasók és a könyvtárosok viszonya is. A szükséges anyagi források hiánya azonban lassítja a folyamatokat, lekötí a könyvtárosok idejét, elszívja erejüket a problémák szakmai, tartalmi megoldásától.

Ez az előadás csupán arra vállalkozik, hogy a pályázók írásaiból kifejtse, milyen választ adtak volna, ha a szociológusok klasszikus nyitott mondatának befejezésére kérték volna őket: „*a könyvtár olyan hely...*”, „*a könyvtáros olyan személy...*” A mozaikokból összeálló képet szembesítem saját könyvtárosi tapasztalataimmal – és végül megpróbálok bizonyos tendenciákat megragadni a falusi könyvtárakra vonatkozóan.

A pályázatokról és a pályázókról

A nyílt, minden kötöttséget nélkülöző pályázatra 62 írás érkezett 35 település könyvtáráról (ez a falusi könyvtárak 1–1,5%-a). Csabdíból 13 diák, Pusztaszabolcsról 11 kollégista középiskolás, Csengersimáról 3, Kondorosról, Feldebrőről, Bogácsról, Lovasberényből 2-2, a többi helyről egy-egy pályázó mutatta be faluja könyvtárát. A legkisebb település (500 alatti lakosú) Terény, Kercseliget és Rinyaszentkirály volt, a legnagyobb Kondoros (6400), Sándorfalva (7600) és Vésztő (8300 lakosú). Működési feltételeik és szolgáltatásaik összehasonlítása nem lenne igazságos. A bemutatott könyvtárak a magyar közkönyvtárak valamennyi szervezeti formációját képviselték, a megbízási díjas könyvtárossal heti két alkalommal nyitva tartó kis könyvtártól az 1–3 főfoglalkozású könyvtárossal működő községi körzeti könyvtárig; s volt köztük néhány ÁMK, kettőt művelődési házhoz integráltak, egy egyesületi, egy pedig közhasznú társasági keretben működött. A pályázókat/használókat érthetően nem a szervezeti forma érdekelte, hanem a működési feltételek és a szolgáltatások, a nyitvatartási idő és a könyvtáros alkalmassága.

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ 1998. évi statisztikája szerint² a magyar lakosság 36–38%-a él különböző nagyságú falvakban. Nem az itt élők száma csökkent a korábbiakhoz képest, hanem a városok száma nőtt – néha megfelelő könyvtári infrastruktúra nélkül (pl. a Veszprém megyei Balatonfűzfőn, Herenden).

A pályázók között voltak diákok, főiskolai hallgatók, tanárok, óvónő, egy főfoglalkozású és két megbízási díjas könyvtáros, egy költő és nyugdíjasok. A legfiatalabb pályázó 2. osztályos, a legidősebb 80 éves. Érdekes összehasonlítás kínálkozott azokon a helyeken, ahonnan gyermek és édesanyja, diák és tanára, könyvtáros és nyugdíjas olvasója egyaránt pályázott.

A pályázatok tartalmi elemzése során jól körülhatárolható csoportot alkotott a tíz könyvtártörténet (Aranyosapáti, Baktakék, Bölcске, Gyöng, Kurityán, Kondoros, Nagyberki, Terény, Zics, Vésztő). Közülük két-három évfolyam- vagy záródolgozatnak készült, néhány pedig interjú –, de csupán három hivatkozik írott forrásokra, közül hivatkozásokat, és gyűjtött szöveges-képes mellékleteket. Az első helyezett varsányi Bányai Sándor jól látja, hogy a könyvtár története „*a falu történetének része. A falu öntudatának lassú ébredése. Ha nincs könyvtár, nincs emlékezés, nincs mintakép, nincs élmény*”. Ezen a szálon a könyvtártörténet a helytörténet része, ezért nagyobb figyelmet érdemelne a könyvtárosoktól: minél többen kutassák fel és írják meg saját könyvtáruk történetét, és adjanak szakmai segítséget azoknak a hallgatóknak vagy helytörténeti kutatóknak, akik vállalkoznak rá.

52 pályázat a legkülönfélébb műfajban íródott: elsőprő lendületű a három baktakéki diák párbeszéde „**Randi a könyvtárban**” címen. Négyen versben, egy diák pedig számítógépes rajzban mutatta be, amit a könyvtárról fontosnak tart. Sok pályázat hangvétele ünnepélyes, lírai vagy drámai – ezt idézetekkel és alcímekkel fejezik ki: „*személyes hangú vallomás*”, „*történetírás és szubjektív vallomás*”, „*emlékek és gondolatok*”, „*hordtam vizet száraz kútba*”.

A fentiekből kiolvashatjuk, hogy a pályázók valamennyien szeretik és fontosnak tartják falujuk könyvtárát. Olyan helynek, amely pozitív érzelmek, lelki, szellemi és közösségi gazdagodás forrásai. „*Itt találtak valami közöset: élményt vagy vigaszt, tudást, szórakozást, megértést vagy segítséget*” – írja Tánczos Krisztina

pusztaszabolcsi tanárnő. Egy másik pályázó így vall: „*szeretek olvasni, szeretek a könyvespolcok között böngészni. Szeretem a könyvtárat, mint intézményt, s szeretem a rákóczi falvi könyvtárat, mert a miénk*”.

Közös elvárás: a gazdag és friss könyvtári állomány

Életkortól függetlenül valamennyi pályázó könyvtárképében első helyen a gazdag és friss állomány, leginkább a könyvek és a folyóiratok állnak. Szeretnék, ha ezeket mind ki lehetne kölcsönözni, de legalább nyugodt, kellemes körülmények között helyben olvasni, jegyzetelni. A könyvtártörténetek legbeszédesebb számadatai is az állományok alakulásáról szólnak. Felértékelődik a gyűjtemények jelentősége, mert a könyvek, folyóiratok ára magas, és mert a falvakban nincs másik könyvtár, nincs könyvesbolt a közelben. Ezért hangsúlyozzák többen, hogy „*fontos, hogy helyben van*”, „*ingyenes*”, „*mindig hozzáférhető*” (már ahol minden nap nyitva a könyvtár!). „*Nem olyan gazdag, mint a városi könyvtár állománya, de jobban eligazodom benne, jobban megtalálom a keresett könyvet*” – írja egy középiskolás. Egy másik, Pustaszabolcsról, így értékel: „*nincs olyan nagy állománya, mint a városinak, de az nem árasztja azt a melegséget, barátságos hangulatot*”. Néhány pályázó megjegyzi, hogy idegen nyelvű könyv is van (német Csengersimán. Gyöngön, Kondoroson – ez utóbbiban pedig még angol és szlovák könyvek is segítik a nyelvtanulást. Néhány nagyobb könyvtárban lemezek, CD-k, videók és számítógépes programok is vannak – Aranyosapáti, Kondoros, Vésztő, Feldebrő, Sarkadkeresztur – leggyakrabban az ÁMK-kban.

A vésztői pályázó úgy érzi, „*ma már nem utópia az elektromos úton terjesztett újságok, folyóiratok, teljes szöveget tartalmazó hazai és nemzetközi adatbázisok elérése. A könyvtár mára már inkább dokumentum- és információtárrá vált, a hagyományos dokumentumok használatának és az információszerzésnek egyaránt színtere*”. Valóban ez a jövő, ma még azonban egyáltalán nem ez jellemző a falusi könyvtárakra. Ennek anyagi és szemléleti okai is vannak. Sajnos sokkal tipikusabb jelenség, amit minden második felnőtt pályázó kifogásol: „*nincselég újkönyv*”, „*felére csökkentték az előfizetett folyóiratok számát*” (Rákóczi falva), „*újakra alig telik*” (Harka), „*elenyésző a beszerzési összeg, 1990 óta nincs újkönyv*” (Bucusu). Olyan is van, amelyik évek óta nem nyit ki, „*és a pókok is beköltöztek*” (Terény).

Sok pályázó vall olvasmányélményeiről, a könyvekhez, könyvtárhoz fűződő kapcsolatáról, annak hasznosságáról. „*Van, amelyikből tanulhatok, van, amelyiken elgondolkozhatok, s van, amelyiken nyugodtan ábrándozhatok*” – írja Zsákról egy gimnazista. Az iváncsai pályázó szerint „*Van az életemben olyan pillanat, amikor gondjaim megoldásában egy könyv mondanivalója ad reményt*”.

Egy kercseligheti pedagógus sajnálja, hogy „*egyre kevesebben vannak olyanok, akik hagyják, hogy megérintse őket ez a furcsa, bizsergető érzés a könyvek között, a könyvtár iránt. A rohanó világ az oka? A stresszes élet? A misztikum eltűnése? Az elidegenedés? A szülők unottsága? Nemtörődömség, olvasatlanság? A televízió vagy mind együtt?*”

A pályázatokból kiderül, és mindennapi tapasztalatom is az, hogy a gazdasági nehézségek és a rosszul értelmezett gazdaságossági szemlélet miatt a kis könyvtárakba nem jut elég új könyv, folyóirat – miközben egyre több helyen igényelnék

a nem hagyományos dokumentumok hozzáférhetőségét is. Meg vagyok győződve róla (külföldi és Somogy, Zala, Veszprém megyei példákat ismerve), hogy az ésszerű társulások: a körzeti beszerzés, a központi ellátás, a részben mobil állandó feloldhatná a jelenlegi állapotot, a lehetőségek és a szükségletek közötti feszültséget. Mielőtt még leszoknak az emberek az olvasásról vagy meg sem szokják, hogy információkért is a könyvtárakba menjenek.

A tanuló gyerekek könyvtárképe

A falusi könyvtárak ma is elsősorban a gyerekek, a tanulók könyvtárai. Szeretik „a nyüzsgést, a csörtetést, a keresést a polcokon, a katalógusban”, és azt, hogy „más a légkör” mint az iskolában, „felszabadultabb, kötetlenebb”, „a városi szigorúság, tiltás szabályozásánál szabadabb”.

Sokan igazolják a családi példa erejét, és bizonyítják a szülő, nagytetvér, barát szerepét a könyvtárra való rátalálásban. Meglepően kevesen hivatkoznak viszont az iskola közvetítő, ösztönző hatására.

A kicsik a mesén keresztül ismerkednek a könyvekkel. Szeretik a szép, tiszta, színes mesekönyveket. Mindegyik pályázó őriz emlékezetében egy mesélő könyvtárost, egy mese- vagy versmondó versenyt. A karádi gimnazista fiú „*érzi a könyvek illatát és hallja a könyvtáros édesanya meleg, barna hangját.*”

A gyerekek maguktól leginkább a meséket és a kötelező irodalmat keresik, de igénylik a könyvtáros ajánlását is, és szívesen hallgatnak rá. Az érdeklődési körükbe vágó ismeretterjesztő könyvekkel is hamar megbarátkoznak (utazásos könyvek, állatokról, technikáról szólók). Kedvelik a szórakoztató, kalandos könyveket: ezeket ajánlja a feldebrői könyvtáros nyárra az „*olvassatok szünidőben is – legalább egy könyvet!*” mozgalmában.

A leggyakoribb és legaktívabb könyvtárhasználók falun is a felsős és középsiskolás diákok. Gyakran két, néha három könyvtárba is járnak, a községén kívül az iskolaiba, olykor a városiba is. Hálásak a segítségért az iskolai feladatok megoldásához, a kézikönyvek használatához. Természetesen használják az új médiákat (ahol vannak), a számítógépet, internetet. Harsány, jókedvű, közösségre nyitott könyvtár az ideáljuk, s ha ezt megtalálják, akkor azt sem bánják, hogy „*alapviselkedési szintre nevel*” (Csengersima).

Nagy Gábor répcelaki 4. osztályos tanuló ötletesen és jól összegzi egy sajátos képversben, mit lehet falujuk könyvtárában csinálni. Szerencsés, hogy számára mindez elérhető.

Nem véletlen, hogy a pályázók egy része olyanokból került ki, akik különböző könyvtárhasználati versenyeken (Bod Péter, Kazinczy, helytörténeti), vetélkedőkön vettek részt. „*A verseny nagyon sok nyomot hagyott bennem: ha meglátom, hogy egy könyv nem jó helyen van a polcon vagy rosszul tették oda, szinte akaratlanul helyére rakom: ezenkívül ha ismeretlen könyvtárban járok azonnal jól tudok tájékozódni, és nem utolsósorban az, hogy bármilyen könyvtárral, könyvekkel kapcsolatos hírré, pályázatra odafigyelek, érdekel*” – írja egy harmadikos gimnazista Rinyaszentkirályról, de hasonlóan vélekednek a baktakéki diákok is. Az ilyen visszajelzés tanárnak, könyvtárosnak egyaránt ösztönzést adhat a gyerekek felkészítéséhez, a lehetőségek kihasználásához.

Milyen tevékenységet említenek még a gyerekek? Ahol lehetőség van rá (Baktakék, Sarkadkeresztur, Ruzsa, Kondoros, Vésztő) szívesen hallgatnak zenét, mások vizsgára, kiselőadásokra készülnek a kézikönyvekből. Közös iskolai könyvtárlátogatásokat, könyvtári órákat csak az ÁMK-ba járó pályázók emlegetnek.

A gyerekekre jellemző, hogy kedvelik a csoportos együttléteket, tevékenységeket a könyvtárban is. Számos ilyen lehetőségről adnak hírt a pályázatokban: bábozásról, mesemegjelenítésről, játszóházról. A csabdiaknak fontos, hogy a könyvtár „*az elballagott diákok gyülekezőhelye*”. Csabdiban, Kondoroson emlékezetes élményük az olvasótábor – az utóbbi helységben a csoportvezetők a könyvtár főiskolás, egyetemista olvasói. Pusztaszabolcson gyakran beszélgetnek a könyvtáros irányításával kis csoportokban, pl. a szeretetről, a családról, az életcélokról. Feldebrőn előadásokat hallgathatnak a Bibliáról, az anyanyelvről, a drogról. Nem írtak róla, ezért csak remélni lehet, hogy a témák feldolgozásához segítségül hívják az irodalmi alkotásokat, és ismeretterjesztő könyveket is ajánlanak a könyvtárosok elolvasására.

A jó módszerek, vonzó példák azonban csak néhány könyvtárból származnak. A legtöbb községi könyvtár alig kínál a kölcsönzésen kívül mást. Pedig a falun élő gyerekek (az összes gyerek több mint egyharmada!) komoly – olykor egyetlen – esélye, hogy megismerkedjenek a könyvekkel, könyvtárral, valamiféle könyvtárhasználati jártasságot szerezzenek. Így ha továbbtanulnak, akkor sem érzik majd hátrányosnak falusi voltukat. Ha pedig nem tanulnak tovább, akkor a gyermekkorban megszerzett könyvtároskép marad meg bennük, ösztönzi őket a könyvtár további használatára vagy éppen teszi számukra nélkülözhetetlenné. Ezzel a felelősségtudattal kellene a fenntartóknak gondoskodniuk a működési feltételekről, a szakmai–módszertani központoknak pedig a könyvtáros segítségéről: továbbképzésekkel, foglalkozás-leírásokkal, módszertani kiadványokkal. Hogy a községi könyvtárak úgy működjenek, mint egy városi gyermekkönyvtár.

A falun élő felnőttek könyvtárképe

A felnőttek a gyerekekkel ellentétben a „*csendet, békét, nyugalmat*” keresik a könyvtárban, „*menedékhelynek tekintik, ahol meg lehet bújni a világ rengeteg gondja elől*”. Így gondolják ezt olvasók és nem olvasók egyaránt. Aktív felnőtt olvasó ugyanis kevés a községi könyvtárakban, többnyire ők is nők. Inkább csak kölcsönözni mennek, néha a gyerekek visznek nekik olvasnivalót. Elsősorban szórakozásból, kikapcsolódásként olvasnak, gyakran keresik a tv-feldolgozások írott változatait. Kedvelik a képes hetilapokat, a régebbi számokat sok helyen kölcsönözhetik is. Egy-egy érdekes előadásra, ismert személyiséggel való találkozóra szívesen elmennek, főleg téli időszakban, amikor kevesebb a munkájuk. Ennél többet a községi könyvtárak nemigen kínálnak. Csak irigyelni lehet Csóbáné Mlinkó Terézt, aki 24 versszakon keresztül tudja sorolni a besenyőtelki könyvtár szolgáltatásait. Hangsúlyozza, hogy a könyvtár „*fejlesztési esély*”, „*ablak a világra*” és „*összekötő kapocs*”. Vajon hány ember köti ezeket a lehetőségeket egyértelműen a könyvtárhoz, ráadásul a falusi könyvtárhoz?

A pályázó felnőttek többsége főiskolai hallgató, óvónő, pedagógus, költő, könyvtáros, tehát zömmel magasabb iskolázottságú értelmiségi. Jelenlétük általában a községi könyvtárakban kisebb, mint a mostani pályázók között. A baktakéki

dolgozat írója már tudja, hogy „*napjaink felfogása szerint a könyvtár nemcsak olvasmányok, ismeretek és tudásközvetítő dokumentumok lelőhelye, hanem a tanulás-, képzés-, készségfejlesztési folyamat szerves része. Ebben a pedagógus és a könyvtáros közösen vesz részt*”. Ilyen tudatos együttműködésre falun még kevés példát találunk. A lovasberényi pályázó „*tanárként gyakran jár a könyvtárba a gyerekekkel*”. A pusztaszabolcsi pedig „*tanárként itt találta meg azt a miliót, amelyben dolgozhat*”. Természetesen az együttműködéshez tanítási időben is nyitva tartó, szolgáltatóképes könyvtár és szakképzett, főoglalkozású könyvtáros-partner is szükséges – ez leggyakrabban az ÁMK-kban biztosított. Frech József fontosnak tartja „*a könyvtár megőrző, a figyelmet a szükségesre irányító, az érdeklődést felkeltő szerepét*”... „*Véleményem szerint arra kell törekedni, hogy a könyvtár ne csak kölcsönzőhely legyen, hanem a falu művelődésének központja is.*” – írja. (A nagyberki könyvtár történetéből.)

A falvak öntudatra ébredésével az utóbbi időszakban megszorodtak a kisközösségek, a civil szerveződések, körök, klubok, egyesületek. Tagjaik érdeklődnek a település múltja iránt, újságot, időszaki kiadványt jelentetnek meg (Kondoroson a **Nullszériát**, Vésztőn a **Könyvtári Füzeteket**. Rajtuk kívül a **Feldebrői Híreket** és a **Sándorfalvi Kisbírót** említik még a pályázók.) Gyakran a könyvtárban és a könyvtáros közreműködésével tevékenykednek – alkalomszerűen pedig a nyugdíjasklub, a mozgássérültek egyesülete is felkeresi a könyvtárat. Hozzáértő könyvtáros könyvajánlással, könyvtárbe mutatással megnyerheti őket könyvtárhasználóknak.

Sem az értelmiségi pályázók, sem más falusi olvasó könyvtárképében nem fedeztem fel, hogy mindennapi tájékozódásukat, közhasznú információikat a könyvtárból vagy azon keresztül próbálnák beszerezni. Az is igaz, hogy ma alig van községi könyvtár, amely ebben valóban segíteni tudna. Hiányoznak a szükséges dokumentumok, nincs telefon, számítógép, internet, nem tartoznak egy nagyobb információs rendszerbe. A könyvtárosok többsége sem tudna mit kezdeni ezekkel az informatikai lehetőségekkel.

Benyovszky Pál bogácsi könyvtáros írja elkeseredetten: „*Vajon van-e még ennyire magára hagyott, megalázott, kötelező állami feladatként működő intézmény, mint a községi könyvtárak? A jelenlegi magyar könyvtárak? Azt tapasztalom a könyvtárhasználókkal együtt, hogy külön szigetként működnek a könyvtárak. Nem lenne jó valamiféle kapcsolat? Éppen az információs, a könyvtári rendszerben?*” A zicsi pályázó azt reméli, hogy „*a könyvtár kezdeményezője lehet a falu elszigeteltségét oldó Teleház létrehozásának*”. A tiszánánaiak vágyaiban is megjelenik a Teleház.

Pedig a felnőtt lakosság érdeklődéssel fordul (fordulna) azon intézmények felé, melyekben hozzájuthat a másoláshoz, faxhoz, számítógéphez, internethez. Szomorú tapasztalatom, hogy a falvakban ezeket a szolgáltatásokat ritkán telepítik a könyvtárakba, pedig a hagyományos és nem hagyományos szolgáltatások együtt és egy helyen szolgálnák leghatékonyabban az embereket.

Külön figyelmet érdemelnek a pályázók közül a nyugdíjasok mint a könyvtárak gyakori látogatói. Ők elsősorban beszélgetőpartnert, közösséget keresnek, de gyakran újraolvassák Jókait és Dumast, képzeletben utaznak térben és időben. „*Sokszor elmentem a könyvtárba csak beszélgetni mindenféléről, de leginkább az irodalomról... Nagy hülyeséget mondok én magának, de igaz: az emberi kapcsolatok színhelye falun a templom, a kocsmá és a könyvtár. Az egyik helyen a lélekápolás folyik, a másik helyen a testnek adnak, itt meg a léleknek és a szellemnek is*” – írja

pályázatában a bogácsi Kálmán Jenő bácsi, aki nyaralóként időszakosan használja a könyvtárat.

A felnőttek gyakran tesznek bíráló észrevételeket a könyvtárak működési feltételeire: észreveszik a szegényedő folyóirat-választékot, az új könyvek hiányát, érzik a könyvtár megszüntetésének fenyegető veszélyét, felróják a testületi tagok érdektelenségét és a választási ígéretek feledését. Értékelik a könyvtáros munkáját, és szolidárisak vele. *„Tudják, kedveskéim, én már sok mindent megértem. Szörnyű látni, hogy a magyar kultúra „végvárai”, a községi könyvtárak azonmód magukra vannak hagyva, mint egykor a végváarak. Csak remélni lehet, hogy nem keletkezik olyan császári ötlet, nosza robbantsuk fel!”* (Bogács)

A könyvtáros olyan személy...

„A könyvtár nemcsak a könyvektől, a hely nagyságától jó, hanem a könyvtárostól, aki a lelkiismerete” (Pusztaszabolt). Minél kisebb egy település, annál jobban felértékelődik a könyvtáros személyisége az olvasókban. Igazán sokrétű és minőségi szolgáltatást azonban csak jól képzett, főfoglalkozású könyvtárostól lehet várni.

A pályázó gyerekek és felnőttek egyaránt a könyvtárosok dicséretét zengik, akikhez kötődnek, és akik segítettek a pályázatuk megírásában is. A gyerekek számára elsősorban a kedves, megértő, segítőkész *„tündér néni”*-et jelentik, akik jókedvűek, barátságosak, mesélnek, nem olyan szigorúak, mint a tanító néni. Összegyűjtik őket, programokat szerveznek, mesélnek, vetélkedőket állítanak össze. A felnőttekben a beszélgető, szervező, olvasmányajánló és kapcsolatokat elősegítő könyvtáros képe él, akiben szociális és karitatív érzékenység is van. *„Csendes volt és szerény, de elszánt és szívós, meggyőződése a szolgálat. Nemcsak a könyvtári tevékenységgel, hanem segített azokon az egyedülálló magányos embereken is, akiknek ő jelentette a beszélgető társat, a megértő hallgatóságot”* –összegzi a pusztaszabolcsi tanárnő. Míg városban a könyvtárostól elsősorban azt várják az olvasók, hogy legyen művelt, olvasott, tudjon tájékoztatni, információt nyújtani, értsen a számítástechnikához is, addig a falusi használókban inkább a hagyományos olvasó–könyvtáros viszony, kép él, amely erősebben közösségi, gondoskodó, segítőkész.

Hogyan látja saját helyzetét a három könyvtáros pályázó? Mindegyik szereti az olvasóit. Nem terhelik rájuk működési gondjaikat, társtalanságukat, aggódásaikat a romló feltételek miatt. Elmarasztalják az önkormányzatokat és a nem olvasó testületi tagokat, akik nemcsak nem értékelik a könyvtár, a könyvtáros tevékenységét, hanem rendre a könyvtáron akarnak minden hiányzó pénzt is megtakarítani. Sokan érzik úgy, mint Benyovszky Pál 13 év után: *„hordtam vizet száraz kútba. Talán nem hiába!”* De a kutak természete nem az, hogy beléjük kelljen hordani a vizet, hanem hogy életető, friss vizet adjanak!

Összegzés

A falusi olvasók könyvtárképe hagyományosabb, olvasmányközpontúbb, mint a városiaké. A könyvtárakat ma is elsősorban a nyomtatott dokumentumokból beszerezhető ismeretek forrásának és közösségi együttlétre alkalmas helynek tekintik. A

közhasznú információkat nyújtó, tájékoztató könyvtár képe csak néhány középiskolásban és friss diplomásban sejlik fel – de hamar el isenyészik, mert a községi könyvtárak többsége erre feltételek híján alkalmatlan. A romló dokumentumbeszerzési lehetőségek, a számítógépes infrastruktúra és információs rendszer, valamint az azt működtetni tudó könyvtáros hiánya lehetetlenné teszi a korszerű könyvtári szolgáltatásokat. Ha ezeket a feltételeket nem sikerül a községi könyvtárak számára megteremteni vagy az információk megszerzéséhez szükséges infrastruktúrát nem a könyvtárakba telepítik, akkor a községi könyvtárak elvesztik szerepüket, elvesztik használóikat. Egyben elvész a falun élő mintegy 38% lehetősége az esélyegyenlőségre és az elszigeteltségük oldódására. Különösen tragikus következményekkel járhat ez a gyerekek esetében, akik a jövőben, az információs társadalomban nem otthonos, tájékozódni, dolgozni tudó felnőttek, hanem személyiségzavarokkal küszködő, munkát nehezen találó, közösségi életre alkalmatlan felnőttek lesznek.

Mindez a könyvtárak fenntartóinak, a művelődés irányítóinak, a könyvtári szakmai központoknak közös felelőssége. Rockenbauer Zoltán miniszter úrnak igaza van, amikor azt mondja, hogy *„a fejlesztési trendek eredményességét elsősorban a községi könyvtárak szolgáltatásainak minőségén lehet majd lemérni”*.³

Balogh Ferencné

Felhasznált irodalom:

1. A helyi társadalom igényeinek hatása a közkönyvtári szolgáltatásokra / Bartos Éva = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2000. május.
2. Könyvtári statisztika / OSZK Könyvtári Intézet ; szerk. Vidra Szabó Ferenc. – 1998 – Bp.: OSZK KI, 2000.
3. Interjú Rockenbauer Zoltán miniszter úrral / Győri Erzsébet–Vajda Kornél = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2000. május.